

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ АКВАКУЛЬТУРИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ У СИСТЕМІ ВИБОРУ НАПРЯМУ АГРАРНОЇ Й ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗЕВОЇ ПОЛІТИКИ

REGULATION OF THE ACTIVITY OF THE AQUACULTURE SECTOR BY IMPLEMENTING LICENSING IN THE SELECTION SYSTEM OF THE DIRECTION OF AGRICULTURAL AND ECONOMIC SECTORAL POLICY

У статті розглянуто базові підходи до регулювання діяльності у галузях рибного господарства, зокрема секторі аквакультури шляхом впровадження ліцензування. Проведено дослідження впливу методів прямого галузевого регулювання при безпосередньому втручанні держави саме в економічні процеси та в економічну діяльність господарств. Вказано, на той факт, що прямі методи державного регулювання не пов'язані зі створенням будь-яких додаткових матеріальних стимулів та мають за основу силу державної влади і потребують удосконалення процесі адаптації саме на рівні галузей національної економіки. Надано прикладні пропозиції щодо впровадження й удосконалення процедури ліцензування сектору аквакультури. Ліцензування розглянуто з позиції засобу регулювання, спрямованого на забезпечення економічних й соціальних інтересів держави та суспільства у системі вибору напрямку аграрної й економічної галузевої політики. Розкрито процедуру виокремлення окремої статті з назвою «Базові засади ведення аквакультури». Запропоновано внесення доповнень до Законів України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI та «Про ліцензування видів господарської діяльності», де передбачити, що ведення аквакультури можливе тільки за наявності ліцензії та закріпити обов'язковість професійної освіти у здобуванні ліцензії. Зроблено висновок, що зміни в аграрній й економічній галузевій політиці сприятимуть поліпшенню факторів, які сприятимуть впровадженню й удосконаленню процедури ліцензування як засобу регулювання, спрямованого на досягнення безпеки й захисту економічних й соціальних інтересів держави, суспільства, а також прав і законних інтересів, здоров'я людей, екологічної безпеки та охорони довкілля.

Ключові слова: регулювання, рибне господарство, ліцензування, засіб регулювання, аквакультура, аграрна політика, галузь, розвиток.

The article deals with basic approaches to regulating activities in fisheries, in particular the aquaculture sector through licensing. The influence of methods of direct sectoral regulation in the context of direct intervention of the state in the economic processes and in the economic activity of economic entities has been conducted. This block of regulation tools is proposed to include strategic goals of economic development, providing targeted subsidies, and setting and limiting prices, setting quotas for production, targeted financing, licensing. Applied proposals for implementation and improvement of the licensing procedure of aquaculture sector are proposed. Licensing is considered from the standpoint of regulation aimed at ensuring the economic and social interests of the state and society in the system of choosing the direction of agrarian and economic sectoral policy. It is stated that the direct methods of state regulation are not related to the creation of any additional material incentives and have the force of state power as a basis and require the improvement of the adaptation process at the level of the national economy. The procedure of separation of a separate article with the name "Basic principles of aquaculture" is revealed. Supplements to the Laws of Ukraine "On Aquaculture" of September 18, 2012 No. 5293-VI and "On Licensing of Business Activities" are proposed, where it is possible to predict that aquaculture is possible only in the presence of a license and to consolidate the obligation of vocational education at the license. Comprehensive proposals for regulating the activities of the aquaculture sector by introducing licensing in the system of choice of agrarian and economic sectoral policy in the system of choice. It is concluded that changes in agrarian policy will help improve the factors that will facilitate the implementation and improvement of the licensing procedure as a means of regulating aimed at achieving the security and protection of the economic and social interests of the state, society, as well as the rights and legitimate interests of people, human health, environmental health safety and environmental protection.

Key words: regulation, fishery, licensing, regulation, aquaculture, agrarian policy, industry, development.

УДК 338.43.025.12/.3:639.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.3-16>

Коновалов Р.І.¹

аспірант кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Konovallor Roman

National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine

Постановка проблеми. За сучасних мінливих умов інтеграційних і трансформаційних процесів в Україні у аспекті державного регулювання можливим є поєднання різних методів, які здатні чинити той або інший вплив на галузі національної економіки. Ми маємо всі підстави сьогодні дослідити вплив методів прямого регулювання, які використовують для безпосереднього втручання держави саме в економічні процеси та в економічну діяльність суб'єктів господарювання й реалізувати

здійснення намірів з удосконалення даного впливу, який і передбачає проведення заходів із застосуванням системи інструментів адміністративного регулювання. До даного блоку інструментів віднесемо постановку стратегічних цілей розвитку економіки, надання цільових дотацій а також встановлення й обмеження цін, встановлення квот на виробництво, цільове фінансування, ліцензування [1], здійснення державної експертизи та встановлення державних стандартів і нормативних вимог

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2610-8453>

до якості, безпеки й сертифікації технологій та продукції. Очевидним є факт, що прямі методи державного регулювання не пов'язані зі створенням будь-яких додаткових матеріальних стимулів та мають за основу силу державної влади і потребують удосконалення процесі адаптації саме на рівні галузей національної економіки, включаючи рибне господарство та аквакультуру. Тож важливим нині є подальше розроблення прикладних пропозицій щодо впровадження й удосконалення процедури ліцензування як засобу регулювання, спрямованого на досягнення безпеки й захисту економічних й соціальних інтересів держави, суспільства, а також прав і законних інтересів, здоров'я людей, екологічної безпеки та охорони довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням регулювання діяльності у сфері рибного господарств та аквакультури приділяли увагу Дж. Іннес, Р. Мартіні, А. Леруа [2], Н. Вдовенко [5; 12], Л. Михальчишина, І. Сіненко [4], С. Кваша [5], К. Наконечна, В. Самсонова [6], О. Дюдяєва, С. Павлюк, М. Федоренко [8], Н. Коробова [9], В. Маргасова, Ю. Шарило [10] та інші вчені. При цьому важливі аспекти ліцензування як дієвого засобу моніторингу діяльності в галузях національної економіки висвітлено такими провідними дослідниками як А. Бабир, В. Герасимчук, О. Поплавська [3], Клименко Н. [11], С. Фетисова [13], П. Талла Такукам, К. Ерікштайн [15].

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка прикладних пропозицій щодо впровадження й удосконалення процедури ліцензування у секторі аквакультури як засобу регулювання, спрямованого на забезпечення економічних й соціальних інтересів держави та суспільства у процесі вибору напрямків аграрної й економічної галузевої політики.

Виклад основного матеріалу. В умовах дотримання прав рибоводів та інтересів держави, суспільства дійсно нині мають бути впроваджені чіткі законодавчі рамки. Такі рамки мають містити мінімально можливі і необхідні вимоги щодо основних процедур й інституцій. Наступні кроки включають саме методи регулювання діяльності в галузях національної економіки, зокрема заборони, зонування, оцінка впливу на довкілля, розроблення планів стосовно пом'якшення впливу господарської діяльності на довкілля, дозволи, плата за використання та вимоги щодо моніторингу. Серед специфічних методів галузевого регулювання, зокрема і регулювання аквакультури, включають дозволи на обмеження щодо використання чужорідних видів, скидання відпрацьованих вод, обмеження на використання ліків та хімічних сполук, а також обмеження щодо можливих обсягів використання кормів у певних водних об'єктах й інші практики державного регулювання та управління. При цьому процес державного регулювання

має також врахувати чисельність користувачів одними й тими ж ресурсами та функціонувати на підходах ресурсозбереження. Тож потенційні конфлікти та способи їх вирішення слід також мати на увазі, включаючи питання обмеженості ресурсів. Вивчення положень Закону України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI, свідчить, що більшість піднятих питань даним документом урегульовано. Важливим є те, що зазначаються права суб'єкта господарювання зобов'язання, а також органів управління різних рівнів. При цьому на нині регламентованим є лише питання водокористування й землекористування. Проте проблемні питання, які мають бути врегульованими нормативними актами з урахуванням відповідальності за недотримання законодавства є відсутніми на даний час. Такі питання мають відношення і до сектору аквакультури. Наприклад, питання землекористування та водокористування врегульовано у загальних кодексах, де визначаються вимоги щодо оренди, використання землі й води. Як показує світовий досвід, то в більшості країн світу питання щодо оренди, використання землі й води вирішуються у рамках дозвоільної системи [3]. Як зазначають вчені-дослідники Такукам П. Талла, Ерікштайн К. [15], важливим у даному аспекті є не, те яку ж саме форму дозволу обиратиме держава. Це може бути дозвоільне рішення або ліцензія чи навіть дозвіл. Все зазначене буде визначене у перспективі набутою практикою тієї чи іншої окремої держави. Звичайно прикладом таких дій є і Україна, в якій вітчизняний орган законодавства, у той час коли розробляв і приймав Закон України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI, не адаптував світовий досвід і не було використано термін «ліцензія», бо вказане змогло б суперечити існуючому Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII [1].

Ми маємо відзначити, що нині країні існує не значна кількість специфічних дозвоільних документів для провадження діяльності суб'єктами рибного господарства в галузі аквакультури. Зупинимось на аналізі «Порядку штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання» від 07.07.2012 № 414, який відіграє провідну роль лише при відтворенні водних живих ресурсів саме в штучних умовах і подальшому випуску рибопосадкового матеріалу до рибогосподарських водних об'єктів.

Водночас базові положення даного порядку не поширюються саме на товарну аквакультуру. Ми розуміємо, що невиконання положень Закону України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI, які має виконувати кожен суб'єкт аквакультури, нині не має жодних наслідків безпосередньо для товаровиробника. Маємо зауважити, що такі положення, навіть у цьому вигляді,

не поширюються на сектор аквакультури, на рибоводів, які здійснюють вирощування товарної риби не в рибогосподарських водних об'єктах. Тож поза сферою державного регулювання залишається виробництво риби у рециркуляційних аквакультурних системах, а також у проточних басейнах і лотоках, оскільки вони не є водними об'єктами.

Тому виходом із цієї ситуації вирішення питання запровадження процедури ліцензування в умовах ведення аквакультури. Також доцільним є одночасне внесення змін та доповнень до обох Законів України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI та «Про ліцензування видів господарської діяльності». При цьому доцільно, на наш погляд, враховуючи попередні напрацювання і досвід науковців з даного питання, виокремити і опрацювати нову, окрему статтю до Закону України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI з назвою «Базові засади ведення аквакультури»,

у якій зазначити, зокрема положення про те, що ведення аквакультури нині є можливим тільки за наявності ліцензії.

Очевидно, що ліцензія має включати інформацію про саме підприємство, об'єкти аквакультури, норми годівлі риб, обсяги витрат води, зважаючи як на особливості ведення ставкової аквакультури, так і виробництво в рециркуляційних аквакультурних системах або проточних лотоках, можливі обсяги забруднення, чужорідні види та об'єкти аквакультури, виокремити окрему статтю про збут і реалізацію риби та інших водних живих ресурсів, оскільки до реалізації може бути дозволена лише та продукція, яка має необхідний документ саме про походження, про законність вилучення у процесі рибальства (рис. 1).

В такій ситуації доцільно адаптувати досвід і використати приклад таких країн як Норвегія, Німеччина, Сполучені Штати Америки. Тож слід передбачити обов'язковість професійної освіти

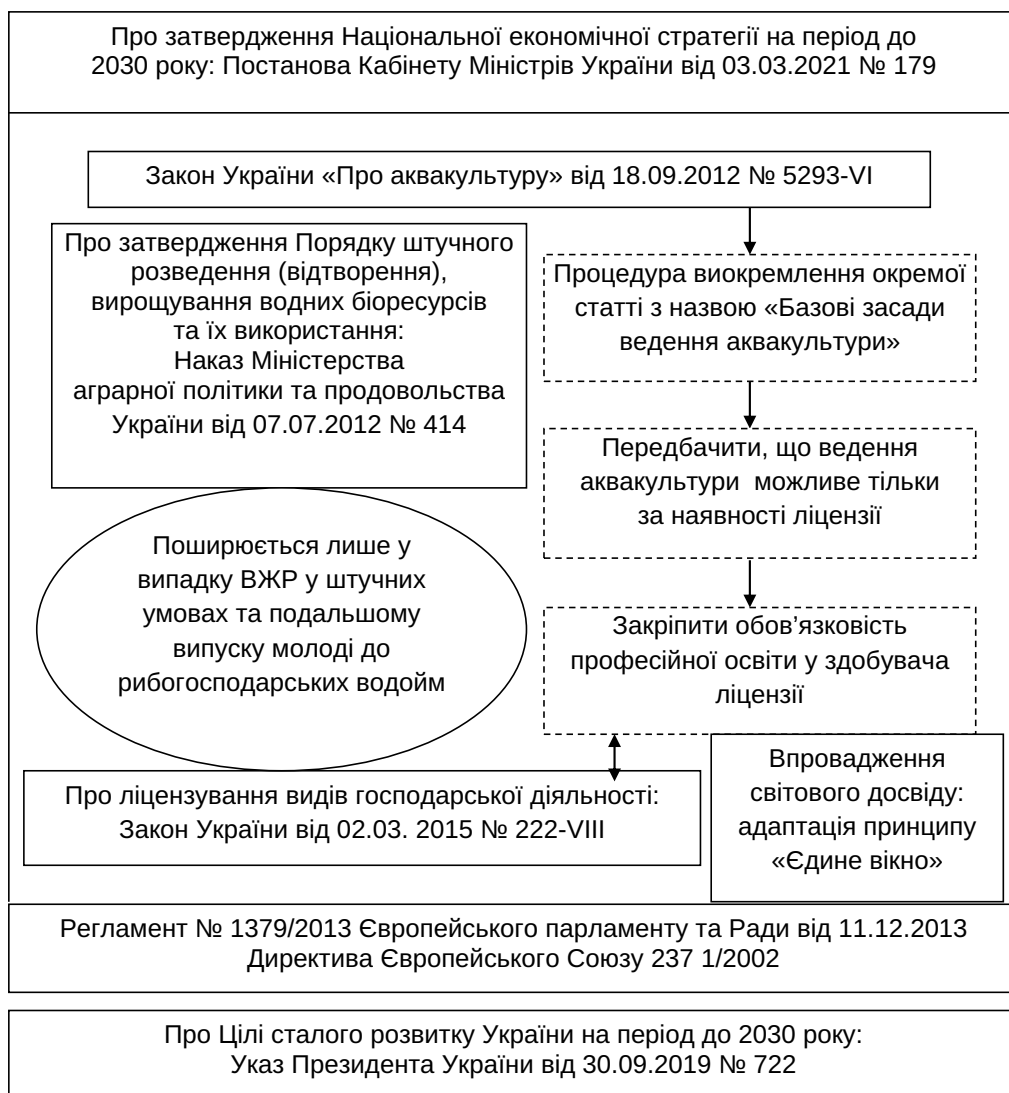

Рис. 1. Комплексні пропозиції до регулювання діяльності сектору аквакультури шляхом впровадження ліцензування у системі вибору напрямку аграрної й економічної галузевої політики

у здобувача ліцензії на здійснення діяльності в аквакультурі. Також слід скористатися наведеними умовиводами В. Герасимчука, А. Бабир, О. Поплавської [3], де дослідники наводять ірландський, канадський приклади, які слід взяти до уваги і передбачити видачу ліцензій як на регіональному, так і на місцевому рівні. Внести відповідні зміни до Закону про ліцензування, подібні до наявних виключень, що стосуються зокрема телебачення, банківської діяльності [3].

Важливо у даному випадку зробити припис, що під час видачі ліцензії автоматично будуть враховані дозволи на спеціальне водокористування, розроблена у перспективі довідка про санітарно-епідемічний стан водного об'єкта, а також інформація про оренду землі. При цьому доречним буде реалізація ідеї впровадження світового досвіду щодо адаптації роботи органу ліцензування за принципом органу ліцензування «Єдине вікно» [2; 3; 7]. Водночас слід одразу як передбачити процес роботи органу ліцензування за принципом «єдиного вікна», і встановити, що органом ліцензування буде відповідальним лише один центральний орган виконавчої влади.

Висновки. Таким чином, сама процедура ліцензування досить відмінна від процедури, виписаної, зокрема у Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності». Згідно із положеннями Закону України, суб'єкт господарювання вільно вибирає територію для здійснення діяльності. Вказане безперечно суперечить світовим принципам здійснення ліцензування аквакультури. Тож важливим аспектом все ж буде дотримання ідей, що орган ліцензування перевірятиме чи доцільно здійснювати рибогосподарську діяльність у тій місцевості, яку пропонує здобувач ліцензії. Наступним прикладним рішенням у вирішенні питання ліцензування стане обов'язкове подання всіма господарствами звітності. Звітність виступає в даному аспекті дійсно базовою процедурою для суб'єкта господарювання з відповідним накладанням штрафних санкцій. У прикладному аспекті рекомендується вже під час недотримання вказаних базових положень позбавляти ліцензії або дозволу. Фінальним етапом стане запровадження й імплементація до вітчизняного законодавства положень статті 22 Директиви ЄС 2371/2002 та положень Регламенту № 1379/2013 Європейського парламенту та Ради від 11.12.2013 про загальну організацію ринків продукції рибальства та аквакультури, зокрема у частині організації інституту першого продажу в умовах трансформаційних процесів, спрямованих на забезпечення економічних й соціальних інтересів держави, суспільства при виборі напрямків аграрної й економічної галузевої політики та відпрацювання процедури ліцензування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. № 23. С. 1234.
2. Innes J., Martini R., Leroy A. Red tape and administrative burden in aquaculture licensing. *OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers*. № 107. 2017. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/7a56bfbc-en>.
3. Шарило Ю. Є., Поплавська О. С., Герасимчук В. В., Бабир А. М. Ліцензування як дієвий засіб моніторингу діяльності у сфері аквакультури. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2021. Вип. 2. С. 89–104.
4. Михальчишина Л. Г., Сіненко І. О. Стратегічні напрями розвитку аквакультури в Україні. *Біоекономіка та аграрний бізнес*. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. № 4. 2020.
5. Кваша С. М., Вдовенко Н. М. Аквакультурне виробництво: від наукових експериментів до промислових масштабів. *Інвестиції практика та досвід*. 2011. № 20. С. 7–11.
6. Vdovenko N. M., Nakonechna K. V., Samsonova V. V. Mechanisms and tools of supply regulation in agricultural sector of economy. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3 (11). Ч. 1. С. 165–169.
7. Вдовенко Н. М. Теорія та практика державного регулювання розвитку аквакультури. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 7. С. 117–120.
8. Федоренко М. О., Вдовенко Н. М., Павлюк С. С., Дюдяєва О. А. Базові засади розвитку рибальства та аквакультури в умовах трансформаційних процесів. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2020. Вип. 2. С. 47–57.
9. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolraca Europejska*. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
10. Вдовенко Н. М., Маргасова В. Г., Шарило Ю. Є., Михальчишина Л. Г. Конкурентоспроможність рибного господарства та аквакультури як складова ефективності національної економіки. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. 2019. Вип. 1. С. 204–211.
11. Клименко Н. Г. Правові засади ліцензування як засобу державного регулювання діяльності недержавних інституцій у сфері національної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 3.
12. Вдовенко Н. М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні: [монографія]. Київ: Вітас ЛТД. 2013. 464 с.
13. Фетисова С. В. Ліцензування як засіб державного регулювання господарської діяльності. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2009. № 4. С. 226–232.
14. Regulation (EU) No 1379/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on the common organization of the markets in fishery and aquaculture products, amending Council Regulations (EC) No 1184/2006 and (EC) No 1224/2009 and repealing CR (EC) No 104/2000.
15. Takoukam P. Talla, Erikstein K. Aquaculture regulatory frameworks. Trends and initiatives in national aquaculture legislation. *FAO LEGAL PAPERS ONLINE*. No. 91. July 2013. P. 1–30.

REFERENCES:

1. Pro litsenzuvannya vydiv hospodarskoyi diyalnosti: Zakon Ukrainy vid 02.03.2015 222-VIII [On licensing of types of economic activity: Law of Ukraine dated 02.03.2015 222-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. № 23. P. 1234.
2. Innes J., Martini R., Leroy A. (2017) Red tape and administrative burden in aquaculture licensing. OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers. № 107. OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/7a56bfbfc-en>.
3. Sharylo Yu. Ye., Poplavs'ka O. S., Herasymchuk V. V., Babyr A. M. (2021) Litsenzuvannya yak diyevvy zasib monitorynhu diyal'nosti u sferi akvakul'tury [Licensing as an effective means of monitoring activities in the field of aquaculture]. *Vodni bioresursy ta akvakul'tura*, vol. 2, pp. 89–104.
4. Mykhalchyshyna L. H., Sinenok I. O. (2020) Strategic directions of aquaculture development in Ukraine]. *Bioekonomika ta ahraryy biznes. Seriya: Ekonomika, ahraryy menedzhment, biznes*, no. 4.
5. Kvasha S. M., Vdovenko N. M. (2011) Akvakulturne vyrobnytstvo: vid naukovykh eksperymentiv do promyslovykh masshtabiv [Aquaculture production: from scientific experiments to industrial scale]. *Praktyka ta dosvid investytsiy*, no. 20, pp. 7–11.
6. Vdovenko N. M., Nakonechna K. V., Samsonova V. V. (2017) Mekhanizmy ta instrumenty rehulyuvannya propozytsiyi v ahraryomu sektori ekonomiky [Mechanisms and tools of supply regulation in the agricultural sector of the economy]. *Naukovyy visnyk Polissya*, no. 3 (11). ch. 1, pp. 165–169.
7. Vdovenko N. M. (2012) Teoriya ta praktyka derzhavnoho rehulyuvannya rozvytku akvakul'tury [Theory and practice of state regulation of aquaculture development]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 7, pp. 117–120.
8. Fedorenko M. O., Vdovenko N. M., Pavlyuk S. S., Dyudyayeva O. A. (2020) Bazovi zasady rozvytku rybal'stva ta akvakul'tury v umovakh transformatsiynykh protsesiv [Basic principles of development of fisheries and aquaculture in conditions of transformational processes]. *Vodni bioresursy ta akvakul'tura*, vol. 2, pp. 47–57.
9. Vdovenko N. M., Korobova N. M. (2015) Metody derzhavnoho rehulyuvannya ahraryoho sektora v umovakh oriyentatsiyi ekonomiky na standarty bezpeky ta yakosti [Methods of state regulation of the agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards]. *Wspolraca Europeanjska*, no. 3 (3), vol. 3, pp. 68–80.
10. Vdovenko N. M., Marhasova V. H., Sharylo Yu. Ye. (2019) Mykhalchyshyna L. H. Konkurentospromozhnist rybnoho hospodarstva ta akvakul'tury yak skladova efektyvnosti natsionalnoyi ekonomiky [Competitiveness of fish farming and aquaculture as a component of the efficiency of the national economy]. *Bioekonomika i ahraryy biznes*, vol. 1, pp. 204–211.
11. Klymenko N. H. (2017) Pravovi zasady litsenzuvannya yak povnistyu derzhavnoho rehulyuvannya diyalnosti nederzhavnykh ustanov u sferi natsionalnoyi bezpeky [Legal principles of licensing as a means of state regulation of the activities of non-state institutions in the sphere of national security]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, no. 3.
12. Vdovenko N. M. (2013) Derzhavne rehulyuvannya rozvytku akvakul'tury v Ukraini [State regulation of aquaculture development in Ukraine]. Kyiv: Vitas LTD, 464 p.
13. Fetysova S. V. (2009) Litsenzuvannya yak zasib derzhavnoho rehulyuvannya hospodarskoyi diyalnosti [Licensing as a means of state regulation of economic activity]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy*, no. 4, pp. 226–232.
14. Regulation (EU) No 1379/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on the common organization of the markets in fishery and aquaculture products, amending Council Regulations (EC) No 1184/2006 and (EC) No 1224/2009 and repealing CR (EC) No 104/2000.
15. Takoukam P. Talla, Erikstein K. (2013) Aquaculture regulatory frameworks. Trends and initiatives in national aquaculture legislation. FAO LEGAL PAPERS ONLINE, no. 91, pp. 1–30.